37564

Hrvatski utjecaji

u starim istočno-štajerskim tekstovima.

NAPISAO

Dr. FRAN ILEŠIĆ.

(Preštampano iz 162. knjige „Rada" Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.)

U ZAGREBU

TISAK DIONIČKE TISKARE

1905.

Hrvatski utjecaji

u starim istočno-štajerskim tekstovima.

NAPISAO

Dr. FRAN ILEŠIĆ.

(Preštampano iz 162. knjige „Rada“ Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.)

U ZAGREBU

TISAK DIONIČKE TISKARE

1905.

0300766881

Između zemalja, sjedinjenih sada slovenskim književnim jezikom, slovenski Štajer sve do kraja XVIII. vijeka nije imao ni jednoga pisca ili pjesnika. Leopold Volkmer Ljutomerčanin (god. 1741—1816) prvi je poznati pjesnik, koji se je služio svojim domaćim narječjem. U mnogim pobožno-moralnim i školskim knjigama upotrebio ga je za njime Petar Dajnko (g. 1787—1873), koji ga je htio učiniti slovenskim književnim jezikom, ali nije uspio: poslije ilirizma nadvladao je jezik Bleiweisovih „Novica“, uopće zapadnih pisaca. Uzalud ćemo iz istočnog Štajera tražiti kakove jezične spomenike, koji bi nam prikazivali potpunu sliku istočno-štajerskih narječja minulih vijekova.[1]

Nešto doduše imamo, ali to nije jezik štajersko-slovenski. Tako nalazimo u starom zapisniku načelnika i sudaca općine Ptujska (Črna) gora slovensku prisegu iz god. 1696.[2], a ova prisega je sasvim zapadno-slovenska, učinjena po kakom kranjskom uzorku. Nije istočno-štajerska ni ona „Prisega iz Štajera“, koje je početak izdao Miklošić u „Slovenskem berilu za osmi gimnazijski razred“ (g. 1865, str. 41—42, a u izdanju iz god. 1881. str. 27—28)[3]. Ni

[1] S izrazom „istočno-štajerski“ mislim slovensku štajersku zemlju među Murom i Dravom, od Maribora do Međimurja, osobito optujski, ljutomerski i ormoški kotar (Svetinje, zavičaj Stanka Vraza, i trgovište Središće).

[2] Izdao ju je Slekovec u knjizi „Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju“, V Mariboru 1885., str. 134; isp. Glaserovu „Zgodovinu slovenskega slovstva“, I. 144.

[3] U njoj ipak čitamo: oča (= otac) mjesto: oče.

carska odluka, kojom je Leopold I. god. 1675. presudio spor među minoritskim manastirom optujskim i njegovim seljacima u pokrajini Optuj-Rogatac, nije poslovenjena u narječju optujskog kotara, već po svoj prilici u južnijem štajerskom narječju[1]. Sve drugo, što do sada poznajemo jezičnih spomenika iz istočnoga Štajera, pisano je pod očevidnim utjecajem hrvatskim (kajkavskim) ili je sasvim kajkavsko.

Najviše istočno-štajersko obilježje imaju po svoj prilici „ljutomerski spomenik" (br. I. c) i središka tužba (br. I. b). Jednomu sam spomeniku odredio osobiti razdio (i to II.); svi drugi spomenici poređani su kronologički (u razdoblju god. 1570—1781). Prvi put ovdje se izdaju spomenici I. *d*, *e*, *h* i dodatak.

I.

Spomenik a (1570).
(Velikonedeljska prisega).

U „Izvestjima Muzejskoga društva za Kranjsko" VIII. (1898.) str. 47. izdao je M. Slekovec (valjada iz središnjega arhiva njemačkoga viteškog reda u Beču) slovensku prisegu pisanu god. 1570. u Velikoj Nedelji (pô sata od Ormoža uz Dravu):

Jas N. prifhesem v tom imeno Ocheta ino Sina y ſvetega Ducha, da ias hocho to prauo bolyo prauycho ino reſnicho, na kotero ſem ias postawlen, pouedaty ino ne ſatayty Ny ednomu tallu priloſhity alle vſhethy, Ne ſa myte ne ſa lúbeſny, ne ſa ſhowraſtúa vollo, Themech to prauo bolio reſnycho pouedaty, tako mene ſtanoúito ino reſhnichno, na moy boſledny den pomagaty Ocha. y ſin y ſvety Duch pomagay y: ta nega ſúety Eúangely. Amen.

Ova prisega je zanimljiva s toga, što je malko starija od najstarijih kajkavskih knjiga.

Pravopis.

Glas *s* bilježi se slovima: */* (ſvetega, reſnicho, ſem, ſtanoúito, boſledny, ſin); *s* (jas, postawlen; — Sin); ſh (ſhowrastúa, pri/hefem). — *š* se bilježi slovom */* (ſhowraſtúa?). — *c* se bilježi slovima *ch* (pravicho, „reſnicho" 2 puta). — *č* se bilježi slovima *ch*

[1] Izdao je ovaj jezični spomenik prvi put Slekovec na koricama „Doma in Sveta" 1896., br. 19., a Štrekelj ga je i komentirao u „Časopisu za zgodovino in narodopisje" (Maribor 1904., str. 22. i d., str. 110. i d.).

(Ocheta, trecho, Themech, reſhnichno, Ocha). — *z* se bilježi slovima: ſ („ſa“ triputa, lúbeſny, a „vſ*h*etty“ = vzeti!). — *ž* se bilježi slovom ſ (boſyo, boſio, priſheſem, a „priloſ*h*ity“ = priložiti!)

Označivanje ovih glasova jako je nedostatno. Za *s*, *š*, *z*, *ž* služi znak ſ sam ili u svezi sa „*h*“, za *c*, *č* sveza *ch*. Sveza znakova sa *h* bit će utjecaj njemački, a sveza *ch* je kajkavska (vidi *ch* = *č* u Pergošića i Vramca u knjizi T. Maretića: Istorija hrv. pravopisa).

Što znači naglasak na riječima „ſúeti Eúangely“? Dali to, da je *u* ovdje konzonant? Isp. „lúbeſny“.

Iz pisanja „vollo“ moglo bi se izvoditi, da se čita: *volo*, kako se i govori u istočnom Štajeru, a ne: *voljo;* isp. „postaw*l*en“.

Kajkavski je bez sumnje: k*o*tero; dvojben je veznik „*i*“ (tri puta pored „ino“ 4 puta), istotako „*hočo*“. Važni su oblici: „v t*o*m, ni edn*o*mu“, ali: svet*e*ga, istotako „d*e*n“ pored „t*a*“, dalje „v imen*o*“ pored „ednomu tallu“ (dat.), „očeta“ pored „oča“ (nom.)[1].

Bezdvojbeno je, da ova prisega ne prikazuje jezika velikonedeljskoga; ta u Velikoj Nedelji govori se barem danas „ü“ mjesto „u“ (krüh!) i „lep*e*ga, črn*e*ga“!

Spomenik b (1648).

(Tužba trgovišta središkoga protiv vlastelina ormoškog).

U „Kresu“ godine 1882. (str. 282—283) izdao je M. Slekovec tužbu trgovišta središkoga (Središća, sada zadnja željeznička postaja ispred Čakovca u Štajerskoj) protiv ormoškog vlastelina Adama Peteja iz god. 1648. Tužba glasi:

Mi: Gospodin Groff Landts V Stajerie ij wsa suetloga orsaga milostiuna ij visoko postuvana Gospoda.

Dostakrat smo se mi siromake purgare sreanskoga varosa pertoshili, ij pomochi iskali per suetlim orsage de bi mogli en mir imeti koker druge mesta no drúge varosche v Staierie imaiio, dosta smo tosba popisanih naprei dali, koliko smo po nashem rihtnem Gospone pete adame Fraierie marhe pogubile, kako nas ie sam robil uosil skouane u shelese po turskim sakone ij sbel takai she uarossa nasoga sreanskoga rihtara ni kriuoga ni dusnoga g. Stefana Kosca, veliki rasboi inu gwalt uchinil . . . . simo use nashe pravice inu potem rasboii ij uose smo ga mi pre suetlim orsagam kruto jako

[1] O riječi „*i*“, obliku „imen*o*“ vidi dalje u tumaču spomenika *b*.

sathosili, od orsaga beuelih nemo antuetuali ij skusi prishene nashe dua purgara poslali s kateroga beueliha copie smo resomeli de bi on imal nassa prauice pri usem mirom pustiti, od usega rasboia na nashem purfriti ij gwalte se sderhati ij s name porachunati kuliko bi mo bili dusni na austante stibre ij takoi sche mo je bilo narucheno de bi imal en ordentlich extract uen suoiga vrbariuma dati on pak sato orsasko sapoued nistar nemara, semuch je posemtoga supet gwalt uchinil ka ie na nashemo brodo due ladie skusi suoie catane pustil odpelati, uesdar supet nas ie porobil i nasho marho na nashem púlfrite rasboi uchinil, ij nam ie ueliko gualt sartal, kateroga ne bi dushen chiniti, okú bi mo glih dusni bili, semuch bi nas moral s prauico iskati, ar mo nismo utekochi, semuch smo namesti sglauami ij smarho, ij . . . . i negoue catane bili u nashem varoshe en celi tieden, dali smo iem slepo dosta piti ij iesti, i toga niso sa dobro imali semuch so sami rasbiali v nashem varoshe kure louili ij strelali na sromoto ij takai she kradli kar so mogli, pili silo po kerzmah a nistar platili.*

Marco Lakuš, Jacob Prepelez, Juán Workho, Thomass Sagorez, Juan Lessiak, Peter Duth.

Ova tužba s obzirom na jezik je mješovita. Slovenski su oblici (i riječi): 4. padež *nasho marho, sromoto, veliko, silo;* 6. padež *s prauico, s marho; — imaiio, so, niso, utekochi, uose* i *uosil, pertoshili, sathosili, tosba;* u svim ovim oblicima vidimo *o* mjesto *u;* i Vramec piše *z uoze* pored *v vuze;* ovo *o* nalazimo katkad još i danas u varaždinskom narječju, kako se vidi iz Valjavčevih narodnih pripovijedaka, osobito iz treće. Slovenski je *per* mjesto *pri* (što također stoji jedan put) u *pertoshili* i u izrazu *per suetlim orsage;* slovenski je *en* mjesto *jeden*, slovenska je tuđinka *richtar*, a *imeti* mjesto *imati* nalazi se i u Valjavca.

Spomenuti treba još oblik *druge* u izrazu *druge* mesta; završetak *-e* za neutr. plur. običan je u slovenskim narječjima; nalazimo ga u XVII. vijeku (u neznana prevodioca Stapletonovih jevanđelja): christosove dela. Što se tiče riječi *mesta* u izrazu *druge mesta no druge varoshe*, čini se, da riječ *mesta* znači *krajeve*, a ne *gradove* kao u Slovenaca.

Što sam dosad naveo, to su opće slovenske osobine, ali u tužbi ima i znakova zapadno-slovenskih, napose kranjskih narječja. Ovamo brojim: *de* mjesto *da; koker* mjesto *kak* (književnoslov. *kakor); koko* mjesto *kak(o); kar* mjesto *ka(j); suoiga* mjesto *svojega; kateroga* mjesto *koteroga* ili *kteroga; skusi* mjesto književnoslov. *skozi;*

supet mjesto *zopet (spet); inu* mjesto *ino* (Jambrešić: lat. *et* = *i, y, ter, ino*[1]), isp. *oku* = ako; *ven* mjesto *van* ili *vun:* Jambrešić ima *van, vun*, Belostenec *van, vune, zvana, vane*, u Valjavčevim pripovijetkama čitamo *van* i *vun;* slovenski oblik ove riječi bio je isprva samo *vun;* tako su pisali najstariji slovenski pisci u XVI. vijeku, a sigurno već u početku XVII. vijeka nastao je iz kratkoga *u* poluglasnik, zato ima već Hren (g. 1612) *vȕn* (čitaj: vən); ovaj poluglasnik označivao je Marko Pohlin u drugoj polovini XVIII. vijeka slovom *o: vonšl, vondal;* a Hasl (g. 1770) piše već *ven*, a i Vodnik ima pored *vun* i *ven;* — *semuch* čitamo u Stapletona, *samutsch* u koruškoj prisezi iz XVII. vijeka (Kres 1885, 54) i u ptujskogorskoj prisezi (1696); *posemtoga*, isp. u Stapletona *potentega; potem rasboii* mjesto *po tom (ovom); kradli* mjesto *krali.*

Jotacija iza *-r: u Staierie, po Fraicrie* je zapadnoslovenski; a u tužbi čitamo i *rihtara, purgara;* zapadnoslovenski je i lok. masc. *na nashemo* mjesto *na nashem*, tako i glas *e* mjesto *i* u tom padežu: *per suetlim orsage, po turskim sakone;* isp. još *jem* mjesto *im*, kao i u Stapletona; — *pre(d?) suetlim orsagam* mjesto *orsagom:* „v Stapletonu prevaguje že znatno *am*, kakor je tudi v Skalarju[2] *am* v veliki večini" (Oblak u Let. Mat. Slov. 1887, str. 272).

Resomeli mjesto *razumeli* pored *rasbiali* bit će kajkavski; u Valjavca čitamo: *rezdeliti, restalati, resrditi, rezdrapati.* Napose spomenuti treba završetak *o* mjesto *u* u lokalu *na nashemo brodo* i u dativu *mo, nemo* (mu, njemu). „Eine Eigentümlichkeit der oberkrainischen Dialekte ist die Dativendung *o* für *u;* man findet diese bereits im 16. Jhdt. in der zusammengesetzten Deklination (Krainburger H.). Für den Dativ der nom. Deklination finde ich die ältesten Beispiele im Stapl.; ebenfalls im Skaler" (Oblak u Jagićevu Archivu XI. 527, o lokalu na strani 531). Isp. *o* mjesto *u* u drugim kranjskim spomenicima XVII. vijeka (Let. Mat. Slov. 1887, str. 271) ili u koruškoj prisezi iz istoga vijeka (Kres 1885, str. 54)[3]. Ali ne smijemo zaboraviti, što kaže Valjavec u uvodu

[1] „U naše vrijeme kod ugarskijeh Hrvata, koji su primili ovu riječ od Slovenaca". (Akademijski rječnik.)

[2] Svećenik XVII. vijeka; njegov rukopis nalazi se u ljubljanskoj licejskoj knjižnici (Glaser, I. 172).

[3] Isp. oblik „tistimo" u štajersko-slovenskoj carskoj odluci iz god. 1675. i u prvim štajersko-slovenskim knjigama XVIII. vijeka (Časopis

svojih pripovijedaka (str. VII), t. j. da u varaždinskom govoru stoji često *o* mjesto *u;* evo primjera: *išel je k svojemo konjičeko, sakomo, svojemo gospodaro, bogo, k njemo, mo, kraljo;* svi ovi slučajevi uzeti su iz druge pripovijetke: „Deček imel vilinskoga konja", a ni u prvoj ni u trećoj nema ni jednoga; istaknuti valja i to, da se *o* u Valjavca nalazi tek u dativu, a ne u lokalu, koji se svršuje na *u:* na *bregu*, vu *kotlu.*

U tužbi ima i dual: *dva purgara;* za oblik *dre ladie* ne može se reći, je li dual *(ladji)* ili plural *(ladje).* Dual je doduše značajan za slovenska narječja, ali ni starijim kajkavcima nije nepoznat (isp. Miklošić, Gram. III. 130). Iz Vramčeve kronike zabilježio sam ove tipične primjere duala: a) subjekt u dvojini, glagol u dvojini ili u množini: odſzega vremena dv*a* Kral*a* bil*a* zt*a* lucztuu (7a); — du*a* Czezar*a* poztazt*a* biti (28a—28b); — du*a* ztaſze poglaunik*a* Gerchk*a* med ſzobo bill*a* (43a); — ob*a* vozo vekiuechno verſen*a* zkuarien*a* i opitan*a* be*zta* (27a); — zedemdezet i du*a* ſzuete Biblie tomach*a* ouo vreme *iezu* bil*i* (12b); — ar *szu* medzobo bil*i* boja du*a* Gozpodin*a* (42a); — b) *obema duema* Glaua be odſzechena (20b); — c) Numa Pompilius ie leto nachinil u duanadezte *mezecza* (8b); — du*e* lete lada i du*a* mezecz*a* (18b); — oſztaui *dua* zin*a* (37b, 48a); — rodi du*e* Kcher*y* (43a); — d) porochenia na *dueiu* Tabl*u* popisana (4b); — po du*eiu* Let*u* (27a); — po du*eiu* mezeczu (55a); — e) z du*ema* popo*ma* (24b). A sada evo iz Vramca primjeri, u kojima stoji za dva subjekta glagol u dvojini: Conſtanczius i Galerius Luczinia Czezarom vchin*ista* (22b); Formosus i Sergius Pape naiednoch *bezta* (29b); — Hugo opat i Herman doctor *iezta* ouo vreme bil*a* (33a); — Adrianus peti i Iuan duadeſzeti perui poſzt*azta* Papa (40a). Slično je i ovo: Janko voiuoda z Kapistranom proti Czaru Turzkomu idoſz*ta* (47b); — Maria Laiuſu za Senu, a Ferdinandu Anna dane beſzta (44b). — Ali se nalaze i ovakovi primjeri: Kamila i Lauina ſene mochne bile*zu* (6a); — Rudolf Agrikola i Frisius *iezu bili* (52a); — Empedocles i Anaxagoras mudr*i* ouo vreme *iezu* bil*i* (10b); Simonides i Anacreon poete vezda *su* bil*i* (10a). — Vramec dakle ima dvojinu u imenica i u glagola.

---

za zgodovino in narodopisje I. 25). U Središću: *jemů, lepomů* (Ozvald, Zur Phonetik des Dialektes von Polstrau, Separatabdruck aus dem 44. Jahresbericht des k. k. Staatsgymnasiums in Görz) 1904.

U XVII. vijeku dvojina već gine. Habdelić je doduše poznaje, ali gotovo samo u 1. i 4. padežu („Pervi otcza nassega Adama greh"); za genitiv imam primjer: ſzuzam och*iju* ſzuojech (1166); za instrumental: jako odpertemi och*ima* (1165; 1168; 1171), pred nyegovemi och*ima* (689). Za dvojinu glagola našao sam ovaj primjer: kaytiſzu obodua ukup bil*a* poſsla (1019). — Ovako će biti i u Petretića (Raić u Let. Mat. Slov. 1887, str. 211 navodi acc.: dva majehna filjerica, dva tijedna, dva vučenika; instr.: pred očima). Kristijanović u svojoj kajkavskoj gramatici (152) kaže o dualu: „Man pflegt im gemeinen Sprachgebrauche mit der Zahl *dva*, seltener mit *tri* und *chetiri* eine Mittelzahl zwischen der einfachen und vielfachen Zahl zu gebrauchen; dieses kann aber nur dann geschehen, wenn das Zahlwort selbständig mit dem Hauptwort steht. Z. B. *dva konya, dva vola.* Obschon dieses üblich ist, so hat doch noch niemand, dem es an gutem Gehör nicht gebricht, solches gehört, sobald das Zahlwort nebst seinem Hauptworte in einem Satz steht, wo auch das Zeitwort nicht fehlt".

Iz svega ovoga izlazi, da dual u našoj tužbi može biti kako slovenska tako i kajkavska osobina.

Hrvatski (kajkavski) značaj našeg spomenika osniva se na ovim osobinama: *milostiven (milostiuna gospoda), gospodin, orsag, poštuvan, marha, takajše, kruto jako, slepo dosta, ništar, katana, vezdar, ar, Ivan, varaš; ni krivoga ni dužnoga; imali; narucheno.* Dodajem gen. plur. *tosba!* U rečenici *„je supet gwalt uchinil ka ie na nashemo brodo due ladie skusi suoie catane pustil odpelati"* riječ *ka* je veznik lat. *quod*, kako se čuje u istočnom Štajeru i među Kajkavcima; Kajkavci obično pišu *kaj*, a *j* se moglo u našem slučaju ispred *ie* izgubiti.

Lokal izlazi na *-e* (neodređen glas za *i*): *na Staierie, per orsage, po gospone pete adame fraierie, u shelese, po sakone, na austante, u varoshe* (2 puta); na *-i: po rasboii, namesti, na purfriti* pored *na pulfrite.* — Ovdje se može pitati, nije li se pisac naše tužbe u lokalu poveo za kajkavskim oblikom? Vramec („Kronika") piše u lokalu najviše *e(i)*, rjeđe *u*. U 94 različne riječi (ako sam pravo brojio) ima *e*, u nekih 45 *u*, a između ovih ima ih nekoliko katkad i *e*. Tako stoji u predgovoru *na zachetku*, a odmah prve riječi kronike same glase *na zachetke*, osim toga našao sam još tri puta *na zachetke.* Dalje sam našao: 3 put *v Egiptomu*, a osam puta *v Egiptome;* — 23 puta *v boiu (po boiu)*, a dva puta *v boie;* — 1 put *po otczu*, a 13 puta *po ocze;* — 1 put *v Efeſomu*, a 1

put *v Efeſome;* — 2 put *v Belgradu*, a obično *v Belgrade;* — 1 put *u Wiſegradu*, a 1 put *v Wiſſegrade;* — 6 puta *v gradu*, a nekoliko puta *v grade;* — 1 put *v Lateranomu*, a 3 put *v Lateranome;* — 1 put *na ztolu*, a 2 puta *na ztole;* — 1 put *pri kralu*, a 3 puta *pri (po) krale;* — 1 put *v zprauiſchu*, a 3 puta *v zpraviſche;* — 2 puta *v Ottoku*, a 1 put *v otoke;* — 2 puta *v conciliomu*, a 1 put *v conciliume;* — 1 put *v Budinu (i Pestu)*, a 2 puta *v Budine;* — 1 put *v grobu*, a 1 put *v grobe;* — 1 put *v Bechu*, a 1 put *v Beche;* — 1 put *v Posunu*, a 1 put *v Posone;* — 1 put *pri Oztrogomu*, a 1 put *v Ostrogome;* — 1 put *na polu*, a 8 puta *v pole;* — 1 put *na moriu*, a više puta *v morie.*

U čitavoj kronici nema ni jedne riječi, koja bi se ponavljala više puta, pa bi svagda imala u lokalu *u*. Po *jedan* put s *u* nalazim ove riječi: *po Antolu Kanouniku* (u naslovu); *na ztoku*(1a); *po potopu*(2a); *na ztanu*(3a); *u zpraulaniu*(9a); *na granu*(52a); *pri Iſsemu*(11b); *pri Czipru*(12a); *pri Vitelliomu*(17a); *pri Mersburgu*(30a); *v Thihonu*(32a); *na pyru; pri Kinigfeldu*(40b); *v Norinbergu*(43b); *v kotrigu*(46a); *v Potoku*(55a); *v imperiomu*(58a); *pri otochzu*(59a); *pri Nikopolimu*(45a); *po obrazu*(59a); *pri Rakouczu*(61a); *v Frankfurdu*(61b); *v Pruku*(65a); — dakle 24 riječi, između ovih 14 tuđih. Samo riječ *boj* ima 23 puta lokal na *u*, a 2 put na *e*, o njoj jedinoj može se reći, da voli vokal na *u* nego li na *e*.

A riječi, koje se nalaze mnogo puta, i to svagda s *e*, ima dosta: *po ſzvete, v Rime, v Hieruſaleme, v varaſe, v Czarigrade, v orzaze* (orzage), *v Betleheme, v kloſtre, na koncze;* — ponajviše imaju *e: v morie, po ocze, v pole.*

Znak nestalnosti je, da se oblici na *e* i na *u* nalaze često blizu jedan do drugoga; tako imamo pod godinom 1566: *grade*, a dvije vrste za tim: *gradu*. Najočitiji su znakovi ove nesigurnosti savezi kao: *po Antolu Pope Vramcze Kanouniku* (u naslovu); *na zonchem zhode ali ztoku*(1a); *pri Vitelliomu Sijrinskom poglavnike*(17a); *pri Varaſe Nikopolimu*(45a); *v boiu i beſanie*(55a); *v Cziprome Ottoku*(63b); *v Pruku varaſe*(65a).

Pravilo o izmjenjivanju završetka *u* i završetka *e* u Vramca ne može se postaviti. Drukčije stoji stvar u Petretića i u Habdelića. Petretić ima lokal na *e*, veoma rijedko na *u*, a Habdelić piše *u* (u „Pervom otcza nassega Adama grehu“, koliko sam ga pročitao, našao sam samo jedan lokal na *e*, na str. 9.: *vu imene).*

Ovu opreku među suvremenicima Petretićem i Habdelićem tumačim tako, da je Petretić pisao čistije svoje narječje kajkavsko,

a Habdelić je poznavao štokavski govor i prema njemu pisao lokal na *u*. Tako mislim, da ni Vramcu južna narječja nisu bila nepoznata, te je oblik na *e* donekle miješao s oblikom na *u;* ta u Vramca ima i drugih štokavskih tragova. (Vidi dalje spomenik II.)

Moglo bi se i ovako misliti: u opreci između Petretićeva i Habdelićeva lokala ogleda se razlika njihova narječja; a smjesa, kao što je vidimo u Vramca, vladala je u XVI. vijeku u njegovu narječju. Ali ovdje veoma smeta baš Vramčeva smjesa: ako je naime to odjek razvoja živa narječja, onda bismo očekivali u tome kakovo pravilo (isp. razvoj u zapadnoslovenskim narječjima, gdje se je *u* mjesto *i* javilo u XVI. vijeku najprije kod jednoslovčanih *u*-osnova, i kod osnova s mekim završetkom; vidi: Archiv XI. 530–531), ali nikakvoga pravila nema.

Kako dokazuju sadašnja kajkavska narječja, uzrok razvoju završetka *u* ležao je bez sumnje u njima samima; upotrebljavali su ga različiti pisci različito, u kakvom se odnošaju koji nalazio prema južnim narječjima.

Zapadnoslovenski pisci XVII. vijeka kolebaju se između *u* i *i*. Za njima dakle nije se mogao povesti pisac naše tužbe pišući udilj *e (i)*. U tome pisac naš nalikuje na Petretića. Pri tom treba doduše uzeti još na um, da današnje središko narječje ne poznaje lokala na *u*. Onamo se govori: na travni^{e}ki^{e}, pr̥ logi^{e}, na vuhi^{e} itd. pored: jemů, lepo^{u}mů. Ali treba pomisliti, da baš Središće tijesno graniči s narječjima u kojima nenaglašeno *u* preko *ü* prelazi u neodređeni glas *e*.

Kako jezik tako ni pravopis nije jedinstven. Pravopis za zvizgave glasove ne poznaje stalnih znakova: za glas *s* ima znak *s*, za *z* također *s;* za *č* piše *ch*, za *š* najviše *sh*, rjeđe *s*, dva put *sch*, jedan put *ss;* za *ž* piše sad *sh*, sad opet *s*.

Ch = *č* bez sumnje je kajkavski; i *sh* = *š* nalazimo u kajkavaca. Jambrešić u pravopisnom dodatku svoga rječnika kaže, da je ovaj glas moguće izraziti u pismu trojako, međutim „modo, qui Bohemis in usu est, per *sh:* Shoſtar, shantav“ itd. Ni označivanje toga glasa znakom *s* Kajkavcima nije nepoznato; vidi u T. Maretića: Istorija hrv. pravopisa.

Upozoriti treba na pisanje: odpe*l*ati, stre*l*ali, *n*emo, *neg*ove. U istočnom Štajeru govori se doduše: odpe*l*ati, stre*l*ati, dakle *l*, a ne *lj*, ali nikako nema *n* mjesto *nj;* s toga sigurno valja uzeti, da *n* u *nemo, negove* treba čitati *nj*.

Zanemarivanje jotacije vidimo u zapadnoslovenskim spomenicima; Trubar je nije poznavao; Stapletona nepoznati prevodilac iz XVII. vijeka piše *l* mjesto *lj* i *n* mjesto *nj*: kra*l*, *l*ubiti; jokan*e* mjesto jokan*je*.

Ni u starijih Kajkavaca nije u tom obziru bilo reda. Vramec je napisao „Kroniku vezda znovich zprav*l*ienu“, a u njoj nalazimo: prijate*l*, kra*l*—kra*l*em, naiperu*l*e, *l*ubau, odpe*l*aſse, pobo*l*ſai, trp*l*enie, nevo*l*a, zem*l*i, vu*n*ih (= vu njih), *n*egov itd. pored *ni*egou, kra*l*ia, *li*udi, zem*l*iu, doguuan*ie*, speuan*ie*, pregan*anie*; — koliko vidim, kod verbalnih substantiva uvijek je *ie* (= valjada *ije*).

Veznik *i* piše se u tužbi slovima *ij* (isp. u Vramca: bo*l*i*j*, po-lo*l*i*j*, n*ij*, vſzo*ij*).

U tužbi ima nekoliko njemačkih riječi: *gwalt*, *beuelih*, *austant*. *Beuelih* bez sumnje je = *Befehl*, sr. njemački *bevëlhen*, st. njemački *bifëlhan*; još je Luther pisao *befelhen*, *befalh*, *befolhen*[1]. Njemački je sigurno i *antuetuali*; a što znači izraz: *beuelih antuetuati*? Čini se, da znači: *naredbu ishoditi*; isp. staro značenje riječi *Antwerk* (= mašina, oruđe), dakle *antuetuati* = *erwirken*? Isp. još *antworten* u starom značenju = *predati*. — *Gvalt sartati* je bez sumnje = *nasilje učiniti*; isp. njemački *serten* = dodijati, mučiti, pokvariti, „hauen“ (Schmeller, II. 328).

Njemačko je pisanje *Workho* mjesto *Borko*.

Prishene nashe? = priče naše? Očita pogrješka je *pri usem mirom*. Pisanje *Lakuš* očevidno je pogrješka izdavača.

Tužbu je pisao Ivan Tobellius, varoški pisar u Središću god. 1646—1649. Ovaj pisar bio je Kranjac ili barem dosta vješt kranjskom govoru, zato nije mogao da ne ostavi tragova zapadnih narječja ni u tužbi, makar je i pisana u kajkavskom, tada u Središću očevidno običnom narječju. Istočno-štajerski je u tužbi *no* — *ino*; a i oblik *toga* običan je već u ljutomerskom kotaru. Središki je također: svet*o*ga, nien*o*mu itd.

Spomenik c (1686—1690).

(Komad slovenskog prevoda jevanđelja.)

Na koricama „Dom in Sveta“ 1896, br. 19. objavio je M. Slekovec komad slovenskog prevoda jevanđelja, pisan od ljutomerskog župnika Andreja Raputha (g. 1686—1690). Evo toga komada:

[1] U slovenskoj carskoj odluci iz god. 1675.: Beffelck; u prepisu iste odluke (1720.) beffelich (isp. *kelih* za *kelh*). „Čas. za zgodovino in narodopisje“ I. 24 i 112.

Matth. c. V. *V tistem chasi je Jesus reko: chi nebude vaſsa pravichnost bolye popunoma, kak je tih piſsarov ino farisearov tak nebute shli v nebesko kralestvo. Vi ste chuli, da je ſtarim recheno: nebui, ker pa buje, je krivecz sodve. Jas pavelim: da tisti, ker se chses svojega brata serdi, je krivec sodve. Ker pa k svojemi brati veli Racha (to je bedag) tisti je krivecz ratha. Ker pa ti norez, tisti je peklenskega ogna krivez. Dare ti tvoj dar k Oltari perneſses, ino ſe tam spomeneſh: da tvoj brat kaj chses te ma, tak pusti tvoj dar pred Oltarom, ino idi pervle k njemi, ino se s njim pomiri, satem poidi ino ofrai tvoj dar.*

Pravopis. Glas *s* bilježi se obično *s*, dva put slovom ſ: ſtarim, ſe; jedanput *ſs:* piſsarov; — *š* se bilježi slovima ſs, *sh*, ſh, *s:* vaſsa, shli; spomeneſh; perneſses; — *c* se bilježi slovima *cz:* „krivecz“ tri puta, a jedanput: „krivez“ i „norez“; — *č* se bilježi slovima *ch* (mnogo puta; — dva puta imamo *chses;* sumnjam, da bi ovdje moralo stojati: chres, i da bi se moralo čitati „*k*res“; — *z* se bilježi slovom *s:* s njim, satem, farisearov, Jesus.

Znakovi za *c* i *č* su kajkavski, tako isto i grafika: „bolye“; između oblika: „neb*u*de“ i „neb*u*te“.

U ovom spomeniku imamo valjada najviše osobina istočno-štajerskih narječja; tako: ch*i*, buje = ubije, ker = qui, pervle, v tistem, peklenske*g*a; dat.: k svojem*i* brat*i*, k Oltar*i;* partic.: reko; dare.

Spomenik d (1705).

(Pravila bratovštine sv. Florijana u Središću).

G. 1706. osnovala se u Središću bratovština „Sv. Florijana i svih svetaca“.

U župnom arhivu središkom sačuvan je omašan zapisnik ove bratovštine; u njemu se nalaze „Regule“ bratovštine, što ih je već god. 1705. zapisao onodobni župnik središki Jernej Benger, imenik „braće i sestara“ (premda nepotpun) sve do vremena cara Josipa II.[1], napokon računi o imetku bratovštine u svakoj godini.

Evo te „regule“:

[1] Car Josip II. ukinuo je bratovštine; zato ima tek iz srijede 19. vijeka (1843, 1852) opet nekoliko imena (župnik Jakov Šalamun 1838 do 1855); to je već vrijeme sekovskog biskupa Zängerleja i njegova sumišljenika Slomšeka.

Anno restauratae Salutis 1706 Mense 6 Maij.

Regule,

zkojemiſze Bratouchina S. Florjana, i uſzeh ſzueczeu pri S. Duhu vu Szredischu rauna i krepi.

Perva.

Poklakamje pochetek Mudrozti, i ſztrah Gozponou: zato pred uſzem naj pervo Bratouchina uſza, veliko ono Ime i diku zmosnoga Gozpodina Boga pred ochima da ima, chuvajuchiſze kakoti kache grehou ochiveſztneh, zakojuſze dika Bosja, med lyudmi kerſchanzkemi bantuje i blažni. One ſzuecze kojeſzmoſzi za Patronuſse odebrali, kadaſzmoſze vu Bratouchinu zapiſzali, priatele pri Bogu i zagovornike terſz[e]imoſze[1] *imati: potrebnoje adda, da marlivo bratja j ſzeſztre ove bratouchine ne ſzamo odichena ſz. Florjana, nego takaj uſze Szuecze i Szveticze oſzebuinem postenjem postuju; nego ktomu takaj nyihou Sitek, hualena dela, i dobre pelde naſzleduju, i guzto krat med ſzobum, kadaſze zkupa ſztanu, od Sitka nyihovoga daſze zpominaju, te na njihovu hualu i diku, ſzercze i pamet ſzuoju da podignu: pokeh dob, zato kayti ſzu oni buduchi na ovom nevoljnom ſzvetu, verno dragomu Jeſuſsu ſzlusili, i Czirkva nyihou ſzpomenek vu ſzvechenju ſzvetkou zverſava.*

Druga.

Glavare ſzebe da ima bratja doztoine izebrati, i ſzeſztre takayſse med ſzobum: pokeh dob prez dobreh glavarou na ovom ſzuetuſze nikaj nemore dobro raunati, med kojemi pervo meſzto bude imal uſzagdaſni Plebanus, koij glavari budu mogli na povekſavanje Brautouchine biti, i takaj akobiſze koij greh med bratjum ali med Szeſztrami uchinil, daga imaju kazati, i Czirkvenom kastigum kastiguvati.

Tretja.

Zrok za[koju] volyu koteroga ova Bratouchina podignjena, jeſzt ov, daſze po nyoj Gozpodina Boga hvala, i dika, pobosnoſzt, i Boga bojaznoſzt povekſava, ktomu daſze i poſtenje ſzv. Florjanu, i uſzem Szveczem, i ſzveticzam vu uſzem kerſchanjztvu, naulaztito oude vu Szredischu bolje zverſava, zbugiava, i povekſava.

---

[1] Što je ovde u zaporkama, u izvorniku je izbrisano.

Cheterta.

Kadaſzu Procceſsie vu Varas k- Devicze Mariae, da imaju zkupa doiti, i onako hvalechi, i molechi Gozpodina Boga, i Blasenu prechiſztu Deviczu Mariu, i uſze ſzvecze ij Szveticze poſtuvati, kadaſzu Proceſsie na diku j hvalu ſzvetoga Sacramentoma, da imaju zasgane duplere, ali ſzveche bratja i ſzeſztre noſziti.

Peta.

Vſzi koijſze hote podati vu ovu Bratouchinu Szve: Florjana i uſzeh Szveczeu i Szveticz, potrebnoje da obchinzku ſzpoved uchine, ali od uſzega ſitka, ali od potlenje ſzvoje ſzpovedi, uremena, i potlam takayſse buduſze uſzako leto dusni zvun korizmene ſzpovedi, na den uſzeh ſzueczeu ſzpovedati, i prichelztiti, i on den da k-offru budu dusni poiti, k-tomu ne liſztor da vu ſzvetek, nego uſzegdar da priliku budu mogli imati, Szvetu Meſsu, i ſz. prodechtvo poszlusati, k-tom uztausi i leguchi na diku Visnjemu Gozpodinu Bogu, i Blaſene Devicze Marie, da ima uſzaki konchema jeden Otecz nas, i zdravu Marju, i Veru kerſchanjzku, zmoliti, i Jeſuſsa Blasenu Deviczu Mariu, Szvetoga Florjana, i uſze Szvecze i Szveticze na pomoch zvati.

Seſzta.

Ako koij zmed bratou ali Szeſzter obetesa, da imaju taki Duhounomu paſztiru na znanje dati, i uchinitiga Szpovedati, ij prichelztiti, i akobi telek bil, krizmati, i uſzi za njega daſzu dusni Boga moliti, i akomuſze ſzmert pripeti, daga imaju uſzi k- Matere zemle ſzprevoditi lepo z- proceſsium.

Szedma.

K-tomu daſze med ſzobum uſzi lyube praudenem zakonom, i da budu ſzvoje oſzebuine meſse na oltaru uſzeh Szveczeu uchinili Szlusiti, na den uſzeh Szveczeu, na den Treh kraleu, na-den Sz. Florjana, na den ſzvetoga Petra i Paula Apostolou, i da budu dusni uſzake kvatre dve meſse, jednu za Sive i jednu za mertve ſzluſiti: komu koijſze vu ovu Sz. Bratouchinu zapiſse opervich, da bude dusen dati chetiri groſse, ikadaſze budu meſse oſzebuine na oltaru uſzeh Szveczeu ſzluſile, da vu [puskiczu] Tabliczu imaju dati nouchecz, i k-meſsam kvaternem i k-drugim da imaju ſzami, ali zmed druſine kojega poſzlati; k- tomu takaj koij buduchi brat ali ſzesztra

teſek, i nadejeſze da vumre, da ima kuliko tuliko na oltar uſzeh ſzveczeu oſztaviti. J koij ove Regule budu zdersavali, y zverſavali, zvelicheni ztanovito hote biti. Amen.

Anno 1705.

Naideno vu Testamentu, da iz Vinograda oſztaulenoga, na Bratouchinu Szvetoga Florjana, od Marine Kopachicze iz godeninecz, imaſze za nje duſsu od Plebanuſsa uſzako leto po Petrovom jedna Meſsa [tiha] popevana ſzluſiti, i Brautouchina mora platiti, i daſze [o] z oneh goricz ima oltar naj bolje oprauljati i kinchiti.

Bartholomaeus Benger
Parochus tunc temporis.

Pravopis je pravilan kajkavski kao i jezik. Glas *š* bilježi se sad sa *ſs* (Patronuſse, takayſse, meſsa, groſse, duſsa, Plebanuſsa; tako se mora po svoj prilici čitati i: Jeſuſsa), sad opet sa *s* (postenje, postuju, kastigom kastiguvati, puskicza, poſzlusati, uztausi, Visnjemu, nas = naš, *S*eſzta) ili sa *ſ* (zverſava, uſzagdaſni, povekſava). U ostalom *ſ* i *s* vrijede isto, kako se to vidi i iz pisanja: ſzlusili, ſzluſiti, blaſene-blasenu itd.

ļ se bilježi sa *lj* i *ly:* bolje, nevoljnom, naj bolje, oprauljati; volyu, lyube; osim toga imamo: marľivo, hvalena, prijatele, kraleu, oſztaulenoga.

ń se bilježi sa *nj:* njihovu, Szvechenju, povekſavanje, podignjena, Visnjemu, osim toga imamo i *ny:* nyihov, nyihovoga, nyoj.

Jezik je kajkavski; na pr. *pelde* = exempla; *duplér* = duplir.

Spomenik e (1713).
(Oporuka Miha Modrinjaka u Središću).

G. 1713. umr'o je u Središću Miho Modrinjak i ostavio oporuku, koju sam našao u kronici središkoj, sastavljenoj od veliko-nedeljskoga dekana i pisca Petra Dajnka; ona se nalazi u arhivu veliko-nedeljske župe kod Ormoža. Oporuka glasi:

Testamentum.

Vu Iime Szvete preszvechene Szvete Trojicze Boga oteza, Boga Szina, Boga Duha Szetoga. Amen.

Jas Michael Modrinjak, Purgar y Szenator plemenitoga Varoſsa Szrediskoga na teskom Vremenu buduchi preporucham duſsu moju Gozpodinu Bogu vu nyegove Szvete ruke; telo pako moje oztavlyam

cherni Materi zemlyi od Kapelle Szvete Anne[1] *jedno malo dale, da sze ima pokopati.*

Pervich poracham moj Materinzki Grundt Mathiaſsu Plepeliczu i Heleninoj deczi, ta rodbina pako, da imaju na meſse, i oztale potrebchine dati Reniſs 50, te meſse nekaj pri Szvetom Duhu nekaj ſzlusile ſze budu Gozponu Kapellanu na meſse Reniſs 13. Skolniku Reniſs 3.

Varasdin muke Szmerti Kriſtuſsove Bratovchine[2] *pri meni ovde czeduliezu priemsi, poite k' Patrom Jesuvitom, ter ynim czeducze dajte, oni taki meſse za duſsu szlusili budu, Reniſs 4.*

Polovnyak vina prochim novoga za Gozpode i brate Senatore.

Na Szvetoga Krisa Bratovchine poracham R 10.

Dusen bil szem, Reniſs 4, tak dojde mojih . . 6.

Gorizce Krisanjtsak[3] *Materinzke szem prodal, pak szem te kupil, porucham Gozpodu Blebanuſsu Szvetoga Duha, kojgoder bude, da ima szlusiti za me, i moje ztarſse dve meſse tihe, id est Sacra duo privata, ako pak tak nyim sze ne bi videlo, naj Goricze prodadu, kak mogu za naj drase, ter one peneze vsze za mojega Oteza Ivana, Majku Kathu, Mathiaſsa Brata, i za mene Michalya naj sze pri naſsih Czirkvah szluse meſse, ako ne morete vze, dajte Fratrom V' Ormus*[4].

Pszarov Contract kak szvedochi, i moj taki po bratvi leta 1713 dati mora Reniſs 20.

Jasz poracham viſsoko poſtuvanom Patrom Franciscanom v' Ormus, da imaju szlusiti meſse za me Michalya, i moga Oteza i Majku.

Jeden taler jessem dusen Gozponu Agentu, koteri szu Contract napravili, dajte ga ondu nyih Milozti, ako vam prikasu, tem bole.

Item k' letu, leta 1714, taki po bratvi takaj Reniſs 20 kotere poracham jasz na ſzvetoga Duha Oltar taki moraju biti.

---

[1] Ova kapela stajala je na mjestu današnje središke „stare škole", koja je sagrađena g. 1812.

[2] Bratovština sv. Krsta za sretnu smrt osnovana je god. 1648. u Rimu od generala jezuitskoga Vincencija Caraffe. G. 1655. osnovali su takovu bratovštinu i jezuiti u Varaždinu.

[3] Križanjščak je vinorodno brdo u Miklavževskoj župi, u općini Vizmetinci.

[4] U Ormožu bio je do god. 1786. manastir fratarski osnovan od ormoškoga vlastelina Jakova Sekelja g. 1504.

Pszarova nyiva v' Zalogu[1], *kak Controcti povedaju, Renifs 40, poracham na Majke Bosje Oltar Renifs 30, za kotere, da sze ima kupiti peneze jeden lep mefsni Gvant: Kusula, Stola, rubecz mantica i knige, iliti Mifsal lepi od Szvetka.*

Te oztal 10 Renifs mefsnarom, delke, i oztala druga Mathias platite.

Iurekova nyiva v' Zalogu pri meni 10 Renifs za to sze naj pri domacheh Czirkvak szluse mefse za me, i za ztareche moje i vszu moju rodbinu. Item Martina Majoska gaj pri meni v' Zalogu za Renifs 9 porucham za mojega nameztnika, na mefse Renifs 6, to drugo prikasem, moli Szinko Boga.

Hajdenyak dusen mi je Renski, kak szem poszudil 14, naj da Plepeliczu vu ruke Renifs 6, te druge kak sziromaska decza. Mathias naj odnefse za me na mefse Renfsa 2.

Szvetomu Petru mefse dva dukata, za pol Renifs kupite Szvech ar szem sze zagovoril, vam za vafs trud oztane Renifs 1.

Juricze Sztriczu mojemu kobi'o cherno.

Franczi porucham to plavu sztaru halyu, i jednu plavu mladu kravku.

Gazdi porucham jednu lansko telichku. Kolarichu porucham jednu szvinche.

Jereki porucham Sita drevenku 1, Helenjkinoj dezi takaj drevenk Sita 1.

Porucham Goricze moje na velikom Kogu na Oltar blasene Divicze Marie od szedem salosti, Grundt pak moj Ochinski plemenitom varosu Szrediskomu oztavlam mojoj seni do szmerti, ako hoche ne razpuschati plotvu.

A po szmerti imaju rodbina dati na mefse za me, i sztarfse moje Renifs 50, vsze to domachem Czirkvam.

L. S. *Michael Modrinjak.*

* * *

Nema sumnje o hrvatskom značaju i ovoga spomenika. Slovenskih tragova u jeziku ima malo; amo ide oblik *gospod* („*za gozpode*“, „*gozpodu*“) pored hrv. „*Gozpodina*“ i „*gozpona*“; 4. padež izlazi ne samo na *u*, nego i na *o: kobilo cherno; to plavu sztaru halyu* (slovenski spolnik kao još jedan put u ovoj oporuci: *te*

[1] Zemlja sa njivama sjeveroistočno od Središća, za „Gornjim gajem“; narod kaže: Zaloke.

druge); pored kajkavskoga *„porucham“* imamo i *poracham*, kako se čuje u istočnoštajerskom i ugarskoslovenskom govoru; u slovenskim narječjima obična je i riječ *ztarſi* (2 puta), *ztarechi* (1 put). Još hoću da spomenem vokal *e* u riječi *Jurekova* (t. j. *nyiva)* i *oteza; Jurek* i po kajkavskoj gramatici ostavlja u svim padežima *e* kao i u istočnoštajerskom narječju. Jamačno je pogrješan oblik *oteza;* Kajkavci govore, koliko ja znam, u gen. samo *oca* (t. j. *otca)*, a i u istočnom Štajeru jamačno glasilo bi *o(t)ca*, kad bi se ova riječ govorila.

Pravopis osim malo nepravilnosti je kajkavski. U oči pada *dale*, *bole* mjesto *dalye*, *bolye;* tvrdo je *l* u ovih riječi u istočnom Stajeru; ali će ono *dale*, *bole* biti tek pravopisni nedostatak, dok pored *oztavlam* imamo i *oztavlyam.*

Spomenik f (1730—1740).
(Prisega središka).

Iz XVIII. vijeka sačuvale su se u središkom arhivu dvije prisege izdane već u „Kresu“ g. 1882. str. 523. — Prva je valjada iz god. 1730—1740. te glasi:

Jas N. prischeſsem k tomu Varaſsu Serdiskomo y obechem Tomu Bogu Nebeskhumu da hotschu toga Varascha Serdiskhoga pravitsche Marlivo pomotschi braniti Chuvati y Sagovariati, koliko Meni Nei Vetsch Mogotsche Bode, y da Netscho Nigdar Vo Nikakovi krivi y Sapellani Tolmaschi priuoliti, Niti da Netscho Nigdar pomoiom Tolmatschi alli S retschom Vo Nikakov kvar alli Sckhodo Spraviti y Tollikhaische k tomo da otscho Vsaa ouuve kotera biſse govorille ſiproti goſsponna Richtera plemenitoga Magiſtratuscha alli Bodi Celomo Varaschu Naperuo dati y Tolikha hoscho o' sche onna kotera so Vredna Mutschati, primeni Saderschati y Nigdar Nikhomu y Nigdi povedati, y da otscho Vsakhomo poleg Moiega Rasuma alliti Duschne Konſscienzie pravitschno Vchiniti Niti otscho preſstimati Rodbine, Sosinstva, priatelstvu ali Nepriatelstuu, Velikhohe Moie perſone, dar alli Mito y da otsho od voseh kriuich Dolmatschof aliti budi Sprauicho Mene Sésema opdersati, tako meni bog pomoſsi, Vſi Bosij Svetniki, présmakolle preieta Deva Maria iti Sueti Euangelium. Amen.

Pravopis je ove prisege sasma neuredan; za nijedan zvizgavi glas nema stalna znaka; za glasove *s* i *z* piše se obično *s*, za *š* i *ž* više puta *sch*, za *č* gotovo vazda *tsch.* — Bez sumnje potekao

je ovaj pravopis iz njemačkog utjecaja; taj se utjecaj vidi i iz toga, što stoji *d* mjesto *t* u riječi *dolmatschof*, kao i iz podvostručivanja suglasnika u *sapellani*, *Tollikhaische*, *govorille*, *alli*, *makolle*, dalje iz velikih slova u većini riječi i iz *kh* = *k*. Iz kajkavske ortografije bit će samo *ch* = *č* (tri puta).

O slovenskom jeziku ovoga spomenika zabilježit ćemo: *jas* mjesto *ja* (premda ima i Belostenec kod *jaſz* 2): *jaſz ili ja* ego). — Oblik *Serdiški* treba tumačiti kao *per* iz *pri:* samoglasnička sila suglasnika *r* absorbuje samoglasnik za njim, a za to se ispred njega razvije poluglasnik[1]. — *Vsaa ouuve kotera biſse govoril'e* mjesto *ova . . . bi se govorila*, isp. pod b) *druge mesta;* — *iti Euangelium* valja čitati: *i te Euangelium;* riječca *te* je ovdje slovenski spolnik. — *Nei* = *naj* (ako nije pisarska pogrješka); ovaj preglas ispred *j* u zapadnoslovenskim narječjima javlja se u XVII. vijeku: *jejce*, *kej*, kre*j* (Stapleton). — *Svetniki* je slovenski, hrvatski je *sveci* (Belostenec: *szvetnik* = consedo, synedrus). — *o* mjesto *u (ą)* ima naša prisega u ovim primjerima: *mogotsche bode*, *bodi* pored *budi*, *otscho* i *netscho* (5 puta, a 1 put *hotschu);* 4. padež: *sckhodo;* 6. padež: *spravicho; so; sosinstvo* (Belostenec: *ſzuſzedstvo);* o tom *o* isp. gore tumačenje spomenika a). Tamo smo govorili već i o *o* mjesto *u: Serdiskomo*, *k tomo*, *celomo*, *vsakhomo* (pored *nebeskhumu*[2], *tomu*, *nikhomu);* dodati treba, da ovo *o* mjesto *u* u našoj prisezi imaju samo pridjevi, a imenice imaju *u: Varaſsu*, *Bogu*. Isp. još *vo* = mjesto *vu*, *voseh* mjesto *useh*, kako obično pišu Kajkavci.

Od hrvatsko-kajkavskih osobina da navedemo: *hotschu*, 6. padež: *retschom*, *tollikhaische*, *o'sche* = *jošče*, *aliti*, *deva*, *varas*, *Sesema* = *zevsema; pomoſsi*, *obechem*, *kotera*, *gosponna*, *mučati; preſstimati*[3], *na pervo dati*, *Duschna Konſscienzia* = *duſſno ſzpoznanye* (Jambrešić); ovu latinsku riječ upotrebljava i Habdelić: *ako duhounik ſzuoju conſcientiu obchini* („Pervi otcza nassega Adama greh", 1128), *conſcientia tuoje duſſe* (1155). Isp. još latinsku riječ

[1] U spomeniku a) i d) imamo mjesto *Serdiški (Središki* iz *Središčьski* od *Središče)* oblik *Sreanski*, odnosno *Sseranski*. *Sreanski* je pridjev od imenice **Srejanac* ili **Srejan*, što bi značilo stanovnika **Srede*, dakle *Sred*+*jan;* iz toga bi izlazilo, da se kraj *Središče* nekad zvao i *Sreda*.

[2] Prvo *u* ove riječi je anticipacija drugoga *u*; isp. *zelumu*, Let. Mat. Slov. 1887., str. 276; isp. u spomeniku g) *muju*.

[3] Znači u prisezi očevidno: *in magno pretio habere* (Belostenec sub preſtimávam), pače *in maiore pretio habere;* u istočnom Štajeru ova riječ znači *razabrati;* isp. u Pleteršnika kod *preštimati* i *preceniti*.

makolla. — *Siproti gosponna* valjada = *szuproti;* genitiv je mjesto slovenskoga *proti* sa dativom. — Čini se, da je *tolmač* u ovom spomeniku = *consilium*, a ne *interpres;* isp. u Belostenca: *tolmach* = *interpres*, *tolnach* = *ſzvetuvanye*, *consilium.*

Spomenik g (1770—1780).
(Prisega sreďiška).

Druga sreďiška prisega je za kakvih 40 godina mlađa, dakle iz g. 1770—1780. Evo je:

Jasz priszegam Vu Imeni Otcza, y Szina y Duha Szvetoga. Da ja poleg mojega Duſsnoga Szposznanya N. N. Priszegam Plemenitomu y Veliko poſtovanomu Magiſtratuſsu, Muju praviczu Pred Bogom y ſzvezi nyegovemi, Da jasz pravichno vsze obnaſsati morem kak Bogu y Lyudem Pravicza biti more.

Pravopis ove prisege sasvim je kajkavski; samo jedanput stoji *sz* za *z*, *z* za *cz.* Umekšavanje je s *y* označeno. Isp. lok. na *i: vu imeni.* Napose ću upozoriti na imperfektivni oblik *priſzegam;* slovenske prisege imaju u tom slučaju perfektivni oblik *prisežem*, isp. u spomeniku *a* i *f* i Škrabčevu raspravu u Jagićevu Archivu XXV. 556.

Spomenik h (1776).
(Molbenica Matije Čolića načelniku trgovišta sreďiškoga).

Izvornik ove listine nalazi se u mariborskom „Zgodovinskom društvu". Danas u Sreďišću ima porodica „Čulek"; u XVIII. vijeku pisalo se ovo ime: „Cholleg", „Chuleg" i „Cholig". Pisac ove molbenice piše se: Chiolich; o tom kaže Slekovec: „Svoje pravilno ime *Čolek* ali *Čulek* je že kot dijak spremenil v *Čiolič*, češ, da so sreďiški *Coleki* s plemenito hrvatsko rodovino *Čiolič* v sorodu ter si je oskrbel grb imenovane rodovine".[1]

Ovaj se Čolić rodio u Sreďišću 16. jan. 1753, bio je svećenik, a umr'o je 16. okt. 1836. Gimnaziju je učio u Varaždinu, filozofiju u Zagrebu, a bogosloviju u Gracu, gdje je postao svećenikom 5. jan. 1777. Na taj se događaj odnosi ova isprava:

Szlusbu moju poniznu preporucham Vnogo postuvanomu Gozponu Rihtaru, ij plemenitomu czelomu Magisztratu Zdravie, ij vsze dobro selejuchi!

[1] Kapela žalostne Matere božje v Sreďišču, 86. — Isp. u Mikalje: pla*chja*, *chj*uchenje, *chj*ud.

*

Kaigod od vnogo postuvanoga Magistrata proszil szem szin Nevreden, zbog velike dobrote nijihove, ij proti meni Miloszti vszigdar szem zadob bil, zato ij pak uffajuchi sze vu onu isztu vnogo vrednoga Magisztrata dobrotu, ij pomoch novu miloschu prosziti jeszem sze pod uffal, ij kakti Gozpoda Rihtara, ij druge vnogo vredne Gozpode naj ponizneſsi szin, kleche proszim, dabi dosztojali na ov od Biskupovoga szribara novo prepiszani titulumensae. Varaſko pechat, ij druge kak szu na ſztarom pechati posz'aviti gori. Zrok zakai je to vuchijeno je ov kaiti ſze Groff naſs predi podpiſzati neche, doklam Varaſka pechat gori nebude, zato zapovedal mie, da ga szem dal od szribara Biskopovoga prepiſzati, ij nijim poszlati, da Varaſko bi doſztojali pechat gori poſztaviti. Nikai vu tom nai nedvoiju, kakti niti predi da szu mi ga dali niſzu dvoili.

To pak dabi taki vuchinili, nai ponizneje proszim, ar vu Petek bu de redil Biskup, ij anda vre ondi titulu biti mora, ter teda vsze rede vzel budem. Proſsim anda, da szamo varaſko pechat gori bi poſztavili, ij druge kak szu na sztarom bile. Ovo anda nai mivuchiniu, ij vezda gda vre Excercitia szem opravil nai me ne zadersiu ponizno nijih molim, ij meue vu miloschu preporucham.

Vnogo Posztuvanoga
Gozpona Rihtara, ij
Czeloga plemenitoga Magiſtrata

szin Nevreden
Datum 13. 10bris *Mathias Chiolich*
776. *m. pia.*

Na trećoj je strani njemačko pisamce nekom g. Osvaldu, a na četvrtoj strani čitamo kao natpis molbenici:

Ov liszt ima sze datti vu mnogo postuvane Ruke Martina savora, drugach Gozpoda Rihtara, meni naj dragſega Sapicza na povoljno odpisanje, sztojechega:

vu

Szerdischu.

Pravopis: Za glas *z* imamo slovo *z* (poniznu, ponizneſsi, najponizneje); — za *ž* imamo *s* (szlusbu, selejuchi, zadersiu); — za *s* imamo *sz* (obično), *z* (4 puta u riječi „Gozpon“), *s* („magistrat“ i dva puta „magisztrat“, Biskup, pisanje), *ſ* (Biſkup); — za glas *š* imamo slovo *sz* („szribar“ 2 puta, posztuvan), *ſs* (ponizneſsi, naſs), *s* (postuvan 3 puta), *ſ* (Varaſki 4 puta, dragſega); — za *c* imamo *cz*, a za *č* imamo *ch*.

II.

Ovdje ondje dostigao je međe štajerske preko kajkavskoga književnoga jezika i štokavski govor, kako pokazuje

Spomenik i (1643).

(Pismo ormoškog vlastelina načelniku središkom).

Oko g. 1643. pisao je ormoški vlastelin Stjepan Adam Pete, onaj isti, protiv kojega su Središćani g. 1648. sastavili tužbu, središkom „županu" Balažu Modrinjaku ovo pismo (vidi „Slovenski Gospodar", 1879, str. 381):

Dobar dan Vam Bogh day y Zdrawje draghi Richtar moy Sseranski!

Sstanovito nebi Vass rad bil Istim Bantuval alj Pokih dob, da je tako ulika potrbucha, poslete mi moy Richtar edno tridesseti Reinskih gori, hochu Vam na oni penzi, kay bi imal k finkusdu dati, obrachuniti, a Vam pako Wutom nistar kriuo in tesko ne bude. Wutom mojum hoteniu zada mi se zmanjkuje, a i ja Vam pak hochu Vazdar milostivan Gospodin ostati.

Pravopis nalikuje Habdelićevu; znakovi *y* i *j* upotrebljavaju se mješovito (isp. *day*, a *zmanjkuje); i* se zamjenjuje s *e: poslete;* pogrješke su: *ulika, potrbucha, penzi*, valjada i završetak *-i: na oni penzi.* — Što se jezika tiče, pismo je gotovo sasvim hrvatsko; slovenske su riječi samo *richtar* (iz njemačkoga jezika), *edno, k finkusdu* (Duhovi), *in* = i(no). U pismu nalazimo tragove i štokavskoga govora: *dobar dan, milostivan, zada, vazdar.*

Već u Vramca nalazimo štokavskih tragova. Tako čitam u njegovoj „Kronici" tri puta *što* = quod: *kibi Chlouek ſto hudo vchinil, — daga nemore niſtor vun vzeti* (god. 623. šestog doba Kronike); — *neſze znalo ſto hoche biti* (god. 1439.); — *Thomaſu Moruſu Canceleru Anglinzkomu, ſto je Krala Karal, za odegnanie perue ſene, z Boga pravicze, glauamu be odzechena* (god. 1536.). U toj kronici nalazimo i riječ *sada* (lat. nunc), i to pod god. 252, 1155 i 1191. U nekojih vlastitih imena dolazi završetak *-ac*, tako: *Chakovacz* (59a), *Obrovacz.*

Osim toga treba istaknuti, da je i Kajkavac Habdelić poznavao štokavsko narječje, kao što se razabira iz ovih njegovih riječi: „Ništar menje, komu se horvatski hoče govoriti, neka reče mesto *lehko — lahko*, mesto *osem — osam*, mesto *nesem — nisam*" (Šurmin, Povjest književnosti, 130). U svojem rječniku ima Habdelić:

paſs, *peſz*, *paſzji*, druge izvedene riječi sve su kod *paſz*, osim *peſzek*; — *dan* i *den*, a druge izvedene riječi od *dan*: *danaſnyi*, *danaſs*, *danicza*; dalje ima samo *lan*. U knjizi „Pervi otcza nassega Adama greh“ piše: *maſſnik* (u naslovu), *dobar* (str. 650), *jedan* (994, 1011), *staracz* (672), *stavacz* (673), *rekal*, *mogal* itd.; osobito ću da istaknem *što* = quod na str. 992; *neſto* na str. 992, 1005, 1018, 1035; dalje *ſzada* 679.

I Jambrešić je uviđao različitost narječja. U predgovoru svoga rječnika piše: „Scito praeterea, multas esse voces Illyricas, quas Illyrorum alii per *e*, alii per *a* praesertim in ultima syllaba, efferunt, e. g.: *Mladenecz* & *Mladenacz*, *Verhovecz* & *Verhovacz*, a i u rječniku samom ima: *dan*, *danaſſnyi*, *danaſz*, *danicza*; *paſz*, *paſzji*; *lan*; *ovan*; *pondelyak* pored *pondelyek*; *magaracz*.

Još da navedem Belostenca, koji piše u predgovoru lat.-hrvatskoga rječnika: „Ubi supra *e* punctum est, tunc Dalmata et Dalmatam imitans leget ut *i*, Sclavus vero ut *e*, perinde ac si non esset punctum . . . Si vero fuerint puncta duo supra *ë*, leget Dalmata ut *a*, verbi gratia *pëſz*, dicet *pàſz*. Similiter Sclavus ubi supra *ä* repererit puncta duo, leget ut *e*, v. g. *Päſs* dicet *peſz*“. Po tom pravilu ima u rječniku na pr. *dobër*; pored *janyecz* D.(almatinski) ima *jaganacz*, *janacz*.

Nije dakle čudo, ako je preko Kajkavaca i ormoški vlastelin ili njegov pisar stajao pod nekim utjecajem štokavskoga govora.

Kako je u ormoškom kotaru XVII. i XVIII. vijeka bilo podosta utjecaja kajkavskih, tako je toga bilo i u Bijeloj Kranjskoj oko Metlike. U „Letopisu Mat. Slov.“ g. 1887. priopćio je V. Oblak na str. 306—315. zadužnicu, pisanu bjelokranjskim narječjem, ali s očitim utjecajem hrvatskim i u pravopisu i u jeziku.

Iz arhiva kostanjevičkog manastira u Dolenjskoj Kranjskoj izdao je Murko u „Izvestjima Muzejskega društva za Kranjsko“ (1893, 209 i d.) tri hrvatske isprave, pisane za podanike Zrinjskih, napose za plebanuša na Vivodini, nad kojim je opat kostanjevički imao jurisdikciju, i to u kajkavsko-čakavskom prelaznom narječju.

III.

Koliko su bile na istočnom Malom Štajeru raširene slovenske knjige XVI. i XVII. vijeka, ne može se stalno kazati. Nije mi poznato, da bi se i jedna stara slovenska knjiga tih vijekova gdje našla u onim krajevima.

Novovjerski literarni pokret, što ga je potaknuo Trubar, imao je iz Kranjske smjer prema jugu i jugoistoku. Sva naklada njegovih prvih knjiga išla je u Kranjsku. Od 1500 primjeraka Dalmatinove Biblije dobila je Koruška samo 300, Štajer 330, sve drugo ostalo je u Kranjskoj. Biblije, namijenjene za Štajer, slale su se većinom iz *Ljubljane* u grad Schwarzenstein kod Celja Seifriedu pl. od Trüebnekh. „Im Cillier Kreise befanden sich [demnach] 246 Exemplare, die auch nur langsam abgingen; in einer (undatierten) Verrechnung findet man nur 29 ungebundene Exemplare als verkauft angemerkt".[1] Bohorić poslao je štajerskim staležima god. 1584 samo deset primjeraka svoje gramatike.

Uopće je po prirodnom svom položaju samo celjski kotar općio sa Kranjskom.

U drugu ruku sasvim je vjerojatno, da je trud Jurja Zrinjskoga, osnivača tiskare u Nedeljišću, utjecao i preko Središća u Štajersku. Bučićev katekizam ili Vramčeva „Postila" sa „Prodečtvima" iz Nedeljišća, odnosno Varaždina mogla je lijepo prelaziti međe štajerske.

Sav život optujskog kotara bio je u ono vrijeme u živom saobraćaju sa hrvatskim istokom. Tako treba istaknuti, „dass Pettau ein Hauptwaffenplatz für den Krieg jenseits der Grenze war, dass daselbst ohne Unterlass Söldner und Milizen, deutscher und ungarisch-kroatischer Adel, Kriegsfuhrleute und Krämervolk und was sonst im Gefolge der Truppen sich umherzutreiben pflegte, auf und ab wogte".[2] Kako su se god. 1598. Radgončani nadali, da će ih od navale vladine vojske očuvati „graničari i susjedni ugarski Arijanci", tako su optujske lutoranske ženske tražile duševnu utjehu u crkvama susjedne Ugarske.[3]

Baš onda, kad se protestantizam počeo širiti u nutarnjoj Austriji, bili su na istočno-štajerskoj zemlji (u Veržaju kod Ljutomera, dalje kod Ptuja i na optujskom polju pod Mariborom) naseljeni srpski (pravoslavni) uskoci, „pribezi"[4]; i to mora da je obratilo pažnju

[1] Šmid Walter, Über Entstehung und Herausgabe der Bibel Dalmatins. Laibach 1904 (Sonderabdruck aus den „Mitteilungen des Musealvereines für Krain" 1904, Heft III. u. IV.) str. 42.

[2] Mitteilungen des historischen Vereines für Steiermark, XXXII. str. 9.

[3] Ibid. str. 10, 11, 14.

[4] Die Serben-Ansiedlungen in Steiermark und im Warasdiner Grenz-Generalate. Von Prof. Bidermann. (Mittl. des hist. Ver. für Steierm. XXXI.).

ondašnjih stanovnika na istok. Porodična imena, što ih nalazimo još i danas u optujskom i ljutomerskom kotaru, dokazuju, kako su se mnogobrojno doseljivali Hrvati i Srbi u one krajeve. Tako na pr. u optujskom kotaru pod kraj decembra 1869 u 43 općine između 79 bilo je 629 ljudi sa prezimenom „Horvat", a više stotina ljudi sa prezimenom „Bezjak" (= stanovnik Zagorja). Prezime „Lah" (= Vlah) osobito je rašireno u kotaru ormoškom, gdje ima i selo „Lahonci" (potomci doseljenih pravoslavnih Srba)[1].

Sigurno su Varaždin i Zagreb, od kad su imali latinske škole, privlačili u sebe sinove istočnoga Štajera, koji su dakako tamo postali Kajkavcima-Hrvatima. Gotovo svi svećenici, koji su bili rodom iz Središća, polazili su iza početka XVII. vijeka varaždinsku gimnaziju. To nam svjedoči Slekovec u knjizi „Kapela žalostne Matere božje v Središču" (Maribor 1902). Takove študije trebalo bi nam još o drugim župama ljutomerskog kotara. Rezultat bio bi sigurno ovome sličan.

Pod kraj XVIII. i u početku XIX. vijeka digla se je kajkavska literatura. Onodobni mladići slovenskoga Štajera vraćali su se u svoj zavičaj sa kajkavskim knjigama; djela Tita Brezovačkoga, Matije Jandrića, Stjepana Fučka nalazila su se u Slovenaca uz Dravu. U seljačkoj rodnoj kući poznatoga rodoljuba Bož. Raića (g. 1827—1886), u Sv. Tomažu kod Ljutomera bio je, kako je sam pripovijedao, cio ormar pun kajkavsko-hrvatskih knjiga[2]. „Še sedaj, seveda zelo redko, se najde delo „Matjaž Grabancijaš dijak" in zelo razkričana knjiga od Štefana Fučka"[3]. Djelo Fučkovo još se oko g. 1880 sa strahom i trepetom čitalo u mome zavičaju (Sv. Juri na Ščavnici). Stari ljudi u Središću pjevali su rado kajkavske pjesme[4].

Plohel, Dominkuš, Volkmer, Čolić, Jaklin, Modrinjak, Kosi, sve su to imena, što vežu ljutomerski kotar sa kajkavskim piscima.

Plohel, svećenik XVIII. vijeka, iz porodice, iz koje je potekao i Vrazov vršnjak Franjo Simonić, vladao je „slovenskim, kranjskim i hrvatskim jezikom"[5].

---

[1] Ib. str. 29. i d.

[2] Murko, Miklosichs Jugend- und Lehrjahre (Forschungen zur neueren Litteraturgeschichte. Festgabe für Richard Heinzel, str. 502).

[3] Štefan Modrinjak. V Celovcu 1881, str. 10.

[4] Pripovijedao mi je načelnik trgovišta središkoga, g. Šinko.

[5] O njemu *Meško-Simonič*, Dr. Gregor Jožef Plohel, V Beči 1888 (Založil Dr. Fr. Simonič).

Čolić bio je prvi župnik u Svetinjama (god. 1788—1804), „najboljši govornik iste dobe ter vseskozi zelo izobražen in plemenit mož“, drugi bio je *Jaklin* (do 1816), a treći opet Središćanin i pitomac varaždinski, Andrija *Poljanec* (do 1845). A Blaža *Kosija*, Središćanina (1773—1850) spominje Vraz među reprezentantima „duha slavenskog od prošaste dobe“, koji su se, uzneseni za krasno, dobro i krěpostno, bez dogovora skupili u tabor jedan, smatrajući „ostale tobože slobodnomisleće Slovence, ponoseće se s někakvim světoobćanstvom (kosmopolitismom) kao někakve němačke slobodnjake, koreći ih materijalistami, koji dobro naroda podlažu koristi svojoj posebnoj“.

U tom „taboru“ bili su i *Jaklin* i *Modrinjak*. Jaklin, „stric“ Vrazov i njegov uzgojitelj, pisao je kajkavskim pravopisom i jezikom, koji se približava kajkavskom govoru[1]. A Modrinjak postao je pače kajkavskim pjesnikom te je u „akademiji“, što se je vršila god. 1803. u Sv. Urbanu kod Optuja, protiv Narata, učenika mariborske gimnazije, zastupao „slavensko“ ime i hrvatsko stanovište[2].

Iz ostavštine Muršecove imam rukopisnu „ABC knizhicu za Slovénce med hrovachko, ino krajnsko Dezhelo z-enim od obojih potrébno raslochenim Glasom néhternih Ch'rhk za volo lézhiſhega, ino zaſtoplivéishega Pisanja, ino Branja“. Ovaj pravopisni pokus, dakako iz doba prije god. 1835., pokazuje već sukob kajkavske i kranjske literature.

Dodatak.

Dodat ću ovdje još oporuku Nikole Staroga, župnika kod Sv. Magdalene u Bisagu u Zagorju. Rodio se god. 1696. u Središću, učio u Varaždinu i Zagrebu, gdje je g. 1723. postao svećenikom. G. 1728. dobio je župu Sv. Magdalene u Bisagu i tamo je umr'o god. 1731.

Testamentum.

In Nomine Dei Omnipotentis. Amen.

Ja Miklous Sztari Plebanus Czirkve Szv. Marie Magdalene na Biſsagu zezidane josche pri dobri pameti buduchi, tela pak mlahavochu imajuchi naj pervo duſsu mojo preporucham gozpodinu Bogu,

[1] Geršak, Ormoški spomini. Ljubljana 1902, str. 105.

[2] Jagić, Neue Briefe (pismo Modrinjakovo Cvetku). Isp. „Ljublj. Zvon“ 1904, br. 11.

telo pako moje cherne matere zemlye; moje siromastvo ovak razlochujem z' pravichnim nachinom szpravleno.

I. Oztavlyam ad Xenodochium Sacerdotum deficientium Renſs 5.

II. Ad Seminarium Alumnorum venerabilis capituli Zagrabiensis florenos duos.

III. Za duſsu moju ex materialibus dividendis fl. 10.

IV. Imam blazin pet, vankuſse 4, zmed blazin jednu oztalyam malomu dechaku Andrassu momu ztricheku, y jeden vankuſs. A druge blazine i vankuſsi naj se na Vendeti prodadu, i penezi za meſse za moju duſsu dadu.

V. Vilahnov 7, koji sze naj prodadu, i penezi za moju duſsu dadu, oszmoga dechaku ostalyam.

VI. Imam petero kony, zmed kojih vruncza imenuvanoga vlaſschu ostalyam Gozponu Bratu Plebanuſsu vſzeszveckomu, a duvaticha Gozponu Bratu Plebanuſsu Viſsochkomu, koje Executore poztavlyam, y za nyihov trud, tak da marlivo za moje sziromastvo budu zkerb imeli, y nye za moju duſsu obernuli. Vranchea naj sze proda, pak sze penezi naj dadu za meſse, kojem szem ja zamudil ſzlusiti. Malomu dechaku (S. h.) srebe nyegovomu otezu momu ztriczu naj bode bedovia.

VII. (Sve latinski).

VIII. Kapa jedna, Skerlyak jeden, naj sze prodadu i za meſse za moju duſsu dadu.

IX. Ztolnyakov 6, koji sze naj prodadu, i za meſse penezi za moju duſsu dadu.

X. Ztolneh rubiczev 20, Ruchniki 4, naj sze prodadu, i za meſse penezi za moju duſsu dadu.

XI. (Latinski).

XII. Kolla okovana ze vſzom zpravom za meſse naj ſze obernu. Item plug i brane, otka te za duſsu moju.

XIII. Imam (s. h.) Kernkov 24, zmed kojeh naj ſze da sztari cze Kate praschez jeden, dekle Jane dva pajczeka, Marku ztaremu pajczek jeden, druge na ztroſsek, ako pak kaj oztane, naj sze proda za duſsu moju.

XIV. Imam na dugu vu Karlovczu pri Sigi, Renſs 22, dico dvadeſseti dva, za koje Kanovnik Radovich dobro zna, koji sze kaj berse, naj zterjaju i za meſse dadu.

XV. Imam na dugu pod Okichem pri Spanu Gosponu Plebanuſsu Filipovschu Renils 3, koje Gospoda Executori naj zterjaju, i za meſse dadu. Item pri Gospona Plebanuſsa kmetu nyemu dobro znanomu dukat eden, koj sze naj zterja, i za Szvete meſse za moju duſsu da.

XVI. Kaj imam Sitka, dusen szem ztaricze Kate mojoj majericzi Sitka dreveinki 20, kaj mi je poſsudila, kada szem na faru doſsel, koje naj nyoj sze povernu, i k tomu drugi 10 za nie vernu szlusbu nai nyoi sze dá, i tri drevenke pſsenicze, a drugo, kaj oztane, naj sze za meſse za moju duſsu da.

(Ostalo je sve latinski.)

Narodna in univerzitetna knjižnica
© NUK
00000447127